

Interviu

– Domnule Ștefănescu, am înțeles că ați fost la dl Pop...

– Da...

– Aș vrea să-mi spuneți de ce ați fost la dânsul...

– Este o poveste mai veche... Prin 1979, mi-a venit ideea să notez într-un caiet bancurile politice pe care le auzeam. Am început la 1 august 1979, scriind cam tot ce mi-am adus aminte la acel moment.

– Deci ați notat și din urmă...

– Da, am notat și din urmă... 40-50 de bancuri... Și-am continuat să scriu, pe măsură ce auzeam bancuri de acest gen, bancuri cu... tentă politică. Am reușit s-adun suficiente bancuri ca să umplu un caiet destul de măricel... După ce ne-am eliberat, mi-am pus problema să valorific într-un fel acest material. Aș vrea să vă spun, de la început, că, încă de când m-am apucat să-l scriu, am fost ferm convins că va veni o vreme

când voi putea să-l scot la lumină... În al doilea rând, aş dori să vă spun că am considerat bancul politic ca făcând parte din istoria acestor ani. A fost un mod de-a face opoziție dictaturii, pe de-o parte, dar și de a defula, pe de altă parte, cum a fost un fel de cronică a vieții noastre cotidiene... Revenind la întrebarea în legătură cu dl Pop, știam că a profesat în domeniul folclorului și m-am gândit că este unul dintre oamenii care ar putea să mă ajute, să mă sfătuiască în legătură cu cea mai bună utilizare pe care aş fi putut-o da acestui caiet...

– Deci, vi s-a părut atunci că bancurile astea sunt folclor?

– Da, da... Așa am crezut atunci și așa cred și-acum... Eu nu sunt specialist în domeniu, dar bancurile astea au caracteristicile pe care le are, așa cum am învățat la școala primară, folclorul. Nu se știe cine le-a creat, au fost mereu plimbate din gură în gură, mereu șlefuite, ajungând la o formă artistică remarcabil de bună, în cele mai multe dintre cazuri...

– Deci, practic, manuscrisul dumneavoastră ar putea fi considerat o culegere de folclor?

– Da... Cred că da... Eu nu pot să mă pronunț, este treaba specialiștilor s-o facă...

– Acum aș dori să vă-ntreb altceva. Am înțeles că notați bancurile pe care le-ați auzit. Spuneți și dumneavoastră bancuri?

– Da, spuneam, la rândul meu, bancurile pe care le auzeam. Îmi făceam, ca să spun așa, datoria de a le „da mai departe”... Cu timpul, m-a tentat să încerc eu însumi să fac asemenea bancuri și să le transmit mai departe; în caiet, mi-am notat aceste bancuri, pentru ca, ulterior, să le pot identifica și să le dau, eventual, la o parte...

– Vreți să-mi dați un exemplu?

– Să-ncerc... Mi-aduc aminte de un banc pe care l-am spus la începutul anului trecut, nu mai știu exact când... Suna cam așa: „Întrebare: Ce deosebire este între Brejnev și Ceaușescu? Răspuns: Brejnev a fost secretar-general pe viață, Ceaușescu este secretar-general pe viață și pe moarte”. Vă spun sincer că, la momentul respectiv, nu-mi închipuiam, nu puteam bănui măsurile diabolice pe care Ceaușescu le stabilise în eventualitatea unei revoluții. Îmi închipuiam, desigur, că Ceaușescu

se va crampona de poziția pe care o deținea, dar nu-mi trecea prin mințile că ar putea ordona să se tragă în oameni nevinovați. Este cutremurător pentru mine, acum, să-mi dau seama până unde a fost dus acest plan paranoic.

– Deci, dumneavoastră ascultați sau chiar gândeați bancuri și le spuneți mai departe... Cam cui le spuneți? Bineînțeles, nu mă interesează nume de persoane...

– Da, da, bănuiesc... Oamenii cărora le spuneam asemenea bancuri erau oameni din jurul meu, prieteni, oameni în care aveam deplină încredere și, în același timp, oameni despre care știam că spun și altora, la rândul lor, bancurile pe care le aud. Faptul că respectivul nu păstra bancul pentru el, nu-l „înmormânta”, ca să zic așa, constituia un motiv în plus de atracție pentru mine.

– Erau anumite momente când se spuneau bancuri?

– Da...

– Vreau să spun, de exemplu, petrecerile, slujba, coada... Dintre acestea, pe care le-ați practicat, ca să spun așa, mai frecvent?

– În general, atunci când chemam sau mergeam în vizită. Nu pot spune

la „petreceri”, pentru că ceea ce făceam noi nu era o petrecere, condițiile nu ne permiteau așa ceva. Erau întâlniri cu prieteni, cu oameni în anturajul cărora ne simțeam bine... O modalitate de a petrece împreună câteva ceasuri plăcute și de a defula într-un fel... Aceste bancuri constituiau una dintre cele mai folosite modalități în acest sens... însă pot să vă spun că am auzit bancuri în cele mai neașteptate condiții: la coadă, în tramvai sau, pur și simplu, pe stradă... Am făcut lucruri care ar putea fi considerate condamnabile... Am tras cu urechea, de exemplu... Când simțeam că doi inși își șoptesc astfel de bancuri, mă apropiam și trăgeam cu urechea... La unele bancuri n-am auzit decât poanta sau ultima parte și-am completat eu restul... Poate c-am fost bănuț c-aș fi fost securist... Acum, nu mai are nicio importanță, desigur...

– Nu v-a fost frică? Am în vedere cele două momente: momentul în care spuneți bancuri și cel în care le notați?

– Da... Mi-a fost... în ceea ce privește primul moment, mai puțin, pentru că le spuneam unor oameni în care aveam încredere, despre care

știam că nu sunt „turnători”... În ceea ce privește cel de-al doilea moment, evident că mi-a fost frică, însă a fost un risc pe care mi l-am asumat. Am considerat că cineva trebuie să facă și treaba asta.

– În altă ordine de idei, se vorbește despre „surse de inspirație”. Gândiți-vă la bancurile pe care le-ați „modelat” dumneavoastră, de la ce plecați de obicei? Plecați de la un lucru văzut, să spunem la televizor, sau de la o întâmplare petrecută pe stradă, sau de la ceea ce citeați...

– Vedeți, de obicei, plecam de la lucruri văzute, trăite, de la fapte luate din viața noastră de toate zilele, nu din cărți... Mi-am format obiceiul de a observa ceea ce numesc eu „logică inversă”... Există anumite automatisme... În momentul în care un astfel de automatism este dat peste cap sau este privit din alt unghi, apare poanta. Este o modalitate de a face bancuri... Nu e singura, desigur... În momentul în care apare poanta, poți să-i pui și „carnea”, „învelișul”, povestirea... Asta e mai simplu. Poanta este elementul de bază.

– Vi s-a-ntâmplat să se-ntoarcă un banc? Să auziți un banc pe care l-ați lansat dumneavoastră?

– Nu... Abia acum, de curând, foarte de curând, am citit într-un ziar o expresie pe care am lansat-o și eu într-un banc, cu câțiva ani în urmă. Este vorba despre noul bulevard, pe care l-am numit „Victoria socialismului asupra Bucureștiului”. Am spus „și eu”, pentru că este foarte posibil să nu fi fost eu singurul care să se fi gândit la asta. Este o idee atât de la-ndemâna tuturor, încât este aproape imposibil să fi fost a unuia singur... Vorbind la modul general, eu cred că sunt multe bancurile care nu au avut un singur punct de plecare, un singur autor, ci au pornit din mai multe părți cam în același timp...

– Ce-ați putea să-mi spuneți despre modalitățile folosite în realizarea bancurilor?

– Relativ la „modalitățile” sau „schemele” de construcție a bancurilor, aș putea aminti mai multe... Una dintre ele este aceea cu întrebarea (înainte, aveam „întrebare la radio Erevan”!): se pune o întrebare banală și se dă răspunsul, evident logic, dar într-o logică inversă. Altă „schemă” era aceea cu „culmea” (Care este culmea recuperării? Să torni asfalt și să recuperezi groapa), sau cea cu Bulă – Bulă la școală, pe

stradă, în familie sau mai știu eu unde... O altă „schemă” era cea cu Ceaușescu, în diverse situații...

– În general, în bancurile cu Ceaușescu, el era poreclit sau i se spunea pe nume?

– De obicei, era nea Nicu sau Șefu’ sau Ceaușescu... Depinde de cel care spunea bancul și de structura acestuia... În orice caz, pot să vă spun că nimeni, niciodată, nu l-a numit „dictatorul”.

– Normal...

– Vedeți, el a fost un dictator, dar asta este un apelativ serios, nu stă bine într-un banc... Bancul ironizează, nu caracterizează, nu dă sentințe... Lasă pe ascultător să tragă concluziile...

– La dumneavoastră în familie se spuneau bancuri? Cei din familie spuneau bancuri așa, în situații obișnuite, fără să aștepte o ocazie specială?

– Da, sigur că da... Un banc era o bucurie și nimeni n-avea răbdare să aștepte o ocazie, ca să-l spună! Nevastă-mea, de exemplu, își făcuse obiceiul să-mi spună cam ce se n-tâmpla pe la ea, pe la fabrică... Printre altele, ca tot omul, și bancurile pe care le auzea... Ea a aflat

relativ recent de acest, hai să zic, obicei al meu de a scrie bancurile pe care le auzeam. Era, cum să spun, un „furnizor” de bancuri spontan...

– Ați fost tentat ca, plecând de la un banc pe care l-ați auzit, să-l dezvoltăți în proză? Adică să faceți...

– O povestire mai mare?

– Da!

– Nu, nu, nu... N-am făcut așa ceva... Ceea ce mi-a plăcut foarte mult la aceste bancuri a fost concizia lor, rezultată dintr-o îndelungată șlefuire... Vedeți, există o butadă care spune că scriitorii care nu sunt în stare să scrie un aforism scriu romane... E și asta un mod de a privi lucrurile...

– Sunteți cunoscut, printre colegi, prieteni, rude ca un tip care spune bancuri? Vreau să spun, ca unul dintre acei tipi care tind să monopolizeze conversația...

– Ar fi mai bine să-i întrebați pe ei... Eu cred că nu sunt genul de om care să monopolizeze conversația într-un cerc mai larg. Spun și eu bancuri, desigur, dar las și pe alții să spună. În asemenea situații, eu aveam două obiective. În primul rând, să transmit mai departe bancurile pe care le auzeam și, în al doilea rând,

să ascult bancuri noi, cu care să-mi îmbogățesc colecția. De obicei, acesta din urmă era obiectivul principal...

– Deci activitatea de „culegere” era mai importantă...

– Pentru mine, da. Desigur, cu excepția bancurilor pe care le modelasem eu și pe care căutam să le lansez...

– Aș vrea să vă-ntreb dacă ați notat numai bancuri politice?

– Vedeți, ar trebui să lămurim, mai întâi, ce înseamnă „politic”. Am notat numai bancuri care vizau, într-un fel sau altul, starea de lucruri existentă la noi înainte de revoluție. Asta a însemnat Ceaușescu și familia sa, cenzura, coada, lipsurile de tot felul...

– Îmi spuneți mai-nainte că se-ntâmpla s-auziți mai multe bancuri unul după altul...

– Da. Erau zile când aveam oaspeți sau stam la o șuetă la serviciu sau, pur și simplu, venea cineva și povestea... Sau când am călătorit cu trenul și-n câteva ore am adunat mai multe bancuri...

– Da... Este ca un fel de replică... Povestește unul, altul continuă...

– Desigur... Cum se-ntâmplă de obicei: sunt câțiva oameni și fiecare